

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมของนักเรียนตาบอด มีองค์ความรู้มากมายที่ได้จากสื่อการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็น หนังสือเสียง หนังสือภาพนูน หรือหนังสืออักษรเบรลล์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งสำคัญกับนักเรียนตาบอด เพราะว่า นักเรียนตาบอดต้องใช้ความรู้จากสื่อการเรียนการสอนเหล่านั้น มาใช้ในการศึกษา ใช้เพื่อการติดต่อกับคนตาบอดหรือคนปกติ ใช้เพื่อการสนทนาในชีวิตประจำวัน หรือใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

วิวัฒนาการด้านสื่อการเรียนการสอนนักเรียนตาบอดตั้งแต่การคิดค้นอักษรเบรลล์จนถึงการพัฒนาหนังสือเสียงเดซี หรือหนังสือเสียงออนไลน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนการสอนนักเรียนตาบอด ทำให้นักเรียนตาบอดมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้กว้างขึ้น เร็วขึ้น พร้อม ๆ กันแม้จะอยู่คนละสถานที่ ปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือเสียง หนังสือภาพนูนและหนังสืออักษรเบรลล์ ได้มีบทบาทในชีวิตประจำวันของนักเรียนตาบอดเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ให้สาระ ความรู้ ความบันเทิง ตลอดจนมีส่วนร่วมโน้มน้าวตัวแบบพฤติกรรมของนักเรียนตาบอดไปในรูปแบบต่าง ๆ จะเห็นว่าการนอกจากสื่อการเรียนการสอนจะเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ ของนักเรียนตาบอดแล้ว สื่อการเรียนการสอนยังสามารถพัฒนาให้นักเรียนตาบอดไปในทางที่ดีขึ้นหรือจุดมุ่งการพัฒนาของนักเรียนตาบอดได้เช่นเดียวกัน

สื่อการเรียนการสอนของนักเรียนตาบอดสามารถเสนอข่าวสาร ความรู้และเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมที่ดีให้กับนักเรียนตาบอดได้ เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนเป็นสื่อที่นักเรียนตาบอดต้องใช้ในการเรียนและใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เนื้อหาของสื่อการเรียนการสอนนักเรียนตาบอดสามารถสร้างและสนับสนุนสิ่งดีงาม นักเรียนตาบอดสามารถพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพ แต่ในขณะเดียวกันสื่อการเรียนการสอนก็สามารถป้องกันสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นอันตราย หรือวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ของนักเรียนตาบอดเองด้วย

สื่อการเรียนการสอนจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ไปยังนักเรียนตาบอด โดยอุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารมีหลายประเภท ยกตัวอย่างเช่น วิทยุเทป คอมพิวเตอร์ หนังสืออักษรเบรลล์ ภาพนูน หรือแบบจำลอง โดยสื่อการเรียนการสอนแต่ละอย่างมีบทบาทและลักษณะการส่งสารที่แตกต่างกัน เช่น วิทยุเทปหรือคอมพิวเตอร์จะส่งข้อมูลข่าวสารไปยังนักเรียนตาบอดในรูปแบบเสียง เหมาะสำหรับการสื่อสารกับนักเรียนตาบอดหลายคน หรือนักเรียนตาบอดที่ยังอ่าน

อักษรเบรลล์ไม่ชำนาญ ส่วนหนังสืออักษรเบรลล์และหนังสือภาพนูน เป็นสื่อที่ส่งข้อมูลข่าวสารในลักษณะการสัมผัสและลายลักษณ์อักษร นักเรียนตาบอดไม่จำเป็นต้องรับสารในทันที แต่จะกลับมาอ่านเมื่อไรก็ได้และอ่านซ้ำได้หลายครั้ง มีข้อจำกัดเพียงว่านักเรียนตาบอดต้องมีความชำนาญในการอ่านอักษรเบรลล์หรือมีความสามารถในการสัมผัสที่ดี

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542¹ ตามมาตรา 10 วรรคสองและสาม ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการต้องให้สิทธิและโอกาสที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายรวมทั้งให้สิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่น ๆ ทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงนั้น สื่อการเรียนการสอน ทั้งหนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์ ก็กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และความบันเทิง ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเรียนตาบอด จากนั้นจึงมีการสร้างสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนตาบอดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยใช้เนื้อหาการเรียนการสอนอ้างอิงตามหลักสูตรการศึกษาของนักเรียนปกติตามหลักสูตรพิเศษประกอบหลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ. 2551 เพื่อให้สื่อการเรียนการสอนนักเรียนตาบอดได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนานักเรียนตาบอดให้เทียบเท่านักเรียนปกติ

สำหรับโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนที่ให้การเรียนการสอนสำหรับนักเรียนตาบอดตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ครอบคลุมพื้นที่ทั่วภาคเหนือ นับตั้งแต่การก่อตั้งโรงเรียนขึ้นมาใน วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นมากมาย ทั้งการสร้างตึกเรียนใหม่ การพัฒนาพื้นที่ และการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาให้กับนักเรียนตาบอด จนเป็นหนึ่งในโรงเรียนที่ทันสมัยและมีความพร้อมในการให้การศึกษากับนักเรียนตาบอด และด้วยเหตุที่เป็น โรงเรียนสอนคนตาบอดที่ครอบคลุมพื้นที่ในภาคเหนือ จึงได้รับงบประมาณในการจัดซื้อ จัดสร้าง สื่อการเรียนการสอนและการรับบริจาคสื่อการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก โดยทางโรงเรียนไม่มีโอกาสปฏิเสธหรือคัดกรองสื่อการเรียนการสอนเหล่านั้น

สื่อการเรียนการสอนที่เป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลข่าวสารมายังนักเรียนตาบอดมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท แต่สื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มนักเรียนตาบอดได้มากที่สุดคือ หนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์ เพราะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่นักเรียนตาบอดต้องใช้ในการศึกษาและการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สร้างมาเพื่อนักเรียนตาบอด

¹“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542” [ระบบออนไลน์]

แหล่งที่มา http://www.onec.go.th/Act/law2542/sa_law2542.htm (20 มีนาคม 2551)

โดยเฉพาะ โดยมีที่มาจาก สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อคนพิการ หรือการจัดซื้อ จัดสร้างโดยทางโรงเรียนเอง และการรับบริจาค แต่สื่อการเรียนการสอนที่มีจำนวนมากและหลากหลายในโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ฯ ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ว่า นักเรียนตาบอดมีโอกาที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร ที่สมบูรณ์ ถูกต้อง ทั้งด้านความรู้และความบันเทิง และด้วยตัวสื่อการเรียนการสอนก็ได้ถูกพัฒนาตามเทคโนโลยีของโลกปัจจุบัน ทำให้เกิดปัจจัยและตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มขึ้นมา โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่เคยมีผู้ใดสำรวจว่า สื่อการเรียนการสอนของนักเรียนตาบอดชนิดใด ที่นักเรียนตาบอดใช้ประโยชน์และพึงพอใจ ประกอบกับผู้วิจัยเคยทำการฝึกงานอยู่ในโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ฯ เป็นเวลานาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนตาบอดในประเทศไทยต่อหนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์” โดยผู้วิจัยจะศึกษา นักเรียนตาบอด 3 กลุ่มคือ นักเรียนตาบอดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากนักเรียนตาบอด 3 กลุ่มนี้ มีแนวโน้มที่จะเปิดรับสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวเป็นระยะเวลานาน และมีความสามารถในการสื่อสารที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อสื่อการเรียนการสอนได้ ซึ่งผลการวิจัยจะมีประโยชน์ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนของนักเรียนตาบอดให้ตอบสนองความต้องการของนักเรียนตาบอดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยตระหนักดีว่าการศึกษารื่องนี้ยังจะก่อให้เกิดประโยชน์ด้านต่าง ๆ อีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเห็นภาพรวมของระบบการศึกษาของนักเรียนตาบอด รวมทั้งบทบาทของสื่อการเรียนการสอนนักเรียนตาบอดได้ชัดเจนมากขึ้น และประโยชน์ที่เกิดขึ้นนี้ จะมีผลโดยตรงต่อโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ฯ และนักเรียนตาบอด เพราะโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ฯ เป็นหน่วยงานสำคัญที่จะผลิตคนตาบอดในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ที่มีคุณภาพ สามารถช่วยเหลือตัวเองและเป็นอีกหนึ่งกลไกที่จะช่วยในการพัฒนาสังคมไทยต่อไป

1.2. ปัญหาวิจัย

นักเรียนตาบอดมีความพึงพอใจต่อ หนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ของนักเรียนตาบอดต่อ หนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนตาบอดต่อ หนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานศึกษาวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนตาบอดต่อ หนังสือเสียง หนังสือภาพ และหนังสืออักษรเบรลล์สำหรับนักเรียนตาบอดภายใน โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือ ในพระบรมราชินูปถัมภ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสื่อการเรียนการสอนทั้ง 3 ชนิดจากนักเรียนตาบอด ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาผู้ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับนักเรียนตาบอด ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้บริหาร และการศึกษาครั้งนี้ยังครอบคลุมด้านสื่อประกอบการเรียนรู้อื่น ๆ ในโรงเรียนและสภาพการศึกษาอีกด้วย

1.5 นิยามศัพท์

ในประเทศไทย ให้คำจำกัดความตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ว่า

สายตาพิการ หมายถึงการมีสายตาข้างที่ด้อยที่สุด เมื่อใช้แว่นตาธรรมดาโดยไม่มีเครื่องช่วยสายตาพิเศษ (Visualaids) แล้วมองเห็นน้อยกว่า 6/18 (20/70) ลงไปจนถึง 3/60 (20/300) หรือมีลานสายตาโดยเฉลี่ยแคบกว่า 30 องศา ลงไปจนถึง 10 องศา

ตาบอด หมายถึงการมีสายตาข้างที่ด้อยที่สุด เมื่อใช้แว่นตาธรรมดาแล้ว มองเห็นน้อยกว่า 3/60 (20/300) จนถึงบอดสนิท หรือ มีลานสายตาเฉลี่ยแคบกว่า 10 องศา

ลานสายตา คือระยะทางที่เห็นและความกว้างของการมองเห็น

6/18 หมายถึง คนสายตาเลือนรางสามารถเห็นวัตถุชิ้นหนึ่งได้ในระยะ 6 ฟุต ในขณะที่คนตาปกติมองเห็นวัตถุชิ้นเดียวกันนี้ได้ในระยะ 18 ฟุต หรือ 20/70 หมายถึง คนสายตาเลือนรางสามารถเห็นวัตถุชิ้นหนึ่งได้ในระยะ 20 เมตร ในขณะที่คนตาปกติมองเห็นวัตถุชิ้นเดียวกันได้ในระยะ 70 เมตร

คนตาบอด ตามความหมายทางการศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีสายตาพิการจนไม่สามารถรับการศึกษา โดยใช้การเห็นหรือใช้สายตาได้ตามปกติ แต่สามารถศึกษาเล่าเรียนได้โดยวิธีการพิเศษต่างไปจากคนปกติ

กฎกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความหมายของคำว่า สื่อ และคำที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สื่อ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์เครือข่ายเทคโนโลยี หรือเครื่องมือที่ช่วยให้คนพิการเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้าง สถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้คนพิการแต่ละประเภทได้รับการศึกษาโดยสะดวกและสอดคล้องตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

สื่อการเรียนการสอนจากศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาภายในห้องสมุด โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์

หนังสือเสียง (Audiobook) คือ สื่อที่นำหนังสือแบบเรียนหรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ มาอ่านบันทึกเสียง หนังสือเสียงที่คนทั่วไปรู้จัก มักผลิตออกมาเป็นเทปคาสเซตและซีดี

หนังสือเสียงระบบเดซี (DAISY-Digital Accessible Information System) มีคุณลักษณะเหมือนหนังสือ แต่อยู่ในรูปแบบของแผ่นซีดี ผู้ฟังสามารถเปิดฟังหน้าใดส่วนใดก็ได้ตามต้องการเหมือนอ่านหนังสือ หรือ สิ่งพิมพ์ปกติ หรือจะกลับมาฟังส่วนที่ฟังค้างไว้ได้ โดยสะดวกหนังสือเสียงระบบเดซีใช้ได้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป หรือใช้กับเครื่องเล่นแผ่นซีดีระบบเดซี

หนังสืออักษรเบรลล์ คือ สื่อที่เป็นภาษาสัมผัสของคนตาบอด เป็นระบบการเรียนหนังสือของคนตาบอด ซึ่งจะใช้การรวมกลุ่มของจุดนูนลงบนกระดาษ อ่านโดยการสัมผัสด้วยปลายนิ้วมือ โดยให้มีจุดหกจุดเรียงกันเป็นสองแถวทางแนวตั้ง แถวซ้ายเรียงจากบนมาล่างเรียกจุด 1 2 3 และขวาจากบนลงล่างเรียกจุด 4 5 6 แล้วนำจุดต่าง ๆ นี้มาจัดกลุ่มกันเป็นรหัส ซึ่งสามารถนำมาแทนตัวอักษร สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คนตรีและเครื่องหมายต่าง ๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ปัจจุบันมีการผลิตและเผยแพร่หนังสืออักษรเบรลล์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยหน่วยงานเครือข่ายปลายทางที่มีความพร้อมสามารถดาวน์โหลดไฟล์ข้อมูลหนังสืออักษรเบรลล์ที่ต้องการมาพิมพ์ได้

หนังสือภาพนูน เป็นสื่อประกอบการอ่านหนังสือเรียนเบรลล์หรือฟังรายการหนังสือเสียงที่ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาผลิตขึ้น เฉพาะบางรายวิชาที่มีเนื้อหาซึ่งจำเป็นต้องมีรูปภาพประกอบ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานหรือแนวคิดสำคัญของเนื้อหาหลักของวิชานั้นๆ เช่น วิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ จะมีลักษณะเป็นภาพนูนอัดบนแผ่นกระดาษเบรลล์ล่อน(Braillion) แล้วเย็บเป็นรูปเล่มทนทาน โดยภาพนูนแต่ละภาพจะมีข้อความอักษรเบรลล์บรรยายภาพตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ภายในสื่อภาพนูนนี้ จะมีสารบัญรายชื่อภาพนูนเป็นอักษรเบรลล์เทียบกับตัวอักษรปกติด้วย เพื่อให้ครู ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สามารถช่วยเหลือคนตาบอดในการใช้สื่อรูปแบบนี้ได้สะดวกขึ้น

สภาพการศึกษา หมายถึง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนตาบอดตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาครอบคลุมถึง บุคลากร การบริหารงานวิชาการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียนการสอน

นักเรียนตาบอดในประเทศไทย หมายถึง นักเรียนตาบอดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ทำการศึกษาอยู่ในโรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการใช้ประโยชน์จาก หนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์ของนักเรียนตาบอด
2. ทำให้ทราบความพึงพอใจของนักเรียนตาบอดต่อหนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์
3. ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนตาบอดต่อไป

1.7 สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนตาบอดมีการใช้ประโยชน์และมีความพึงพอใจต่อหนังสือเสียง หนังสือภาพนูน และหนังสืออักษรเบรลล์ แตกต่างกัน